

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

5. An denominationes extrinsecæ, & an sint entia rationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

esse in passo; sed ex eo quod esset in passo tanquam forma distincta à passione: ex hoc autem non sequitur quid datur denominationes extrinsecas à formis, quæ etiam tribuunt denominationes intrinsecas.

CONCLUSIO II.

28. *Denominationes extrinsecas provenientes à formis, extrinsecas realibus non sunt entia rationis; sed tam realia quam sunt denominationes intrinsecas provenientes à formis realibus intrinsecis.* Hæc etiam est communissima contra paucos, qui eam negare videntur in verbis, sed in re ipsa forte non negatur ab ipsis. Probatum quia nihil aliud sunt istæ denominationes, quam formæ reales terminatæ ad talia vel talia obiecta: sed istæ formæ sic terminatæ sunt à parte rei independenter ab vlla consideratione, per quam ipsæ mer considerentur, nam quamvis esse cognitum verbi gratia non sit absque consideratione rei quæ dicitur cognita, tamen est à parte rei independenter ab vlla consideratione terminata ad ipsum esse cognitum formaliter, ergo istæ denominationes sunt entia vere realia, non vero entia rationis.

29. Verum quidem est, si quis consideraret lapidem v. g. esse cognitum per cognitionem aliquam inexistētem in se ipso, quod denominatio cogniti, ut sic concepta, esset ens rationis, quia impossibile est, quod sit cognitus per cognitionem in seipso receptam: sed hinc tamen non sequitur, esse cognitum, seu denominationem extrinsecam vllam esse ens rationis, quia quod sic vel sic concipitur, non variat naturā ipsius, præsertim cum per accidens sit quod sic concipitur, quandoquidem possit optime concipi esse cognitum, non cōsiderando cognitionē esse in ipsamet re cognita, sed potius considerando ipsā esse in potentia cognoscente: quod si etiam non posset concipi nisi illo falso & erroneo modo, non propterea sequeretur, quod ipsa secundum se esset ens rationis, ut patet ex se & ex dictis quæstione præcedenti.

Sentētia
Camerarij.

Camerarius p. 1. q. 2. existimat cōcreta illa quæ oriuntur ex formis extrinsecis, v. g. cognitum, prædicatum, subiectum esse causaliter quidē denominationes extrinsecas & reales, sed formaliter tamen putat eas esse denominationes intrinsecas provenientes à forma rationis. Verū contra est, quod formaliter loquendo, esse cognitū nihil aliud dicit quam vel cognitionem esse in aliquo terminatam ad obiectum illud quod dicitur cognitum, vel ipsum obiectum terminare cognitionem alicuius, quod totum est quid reale.

Reici-
tur.

30. Sed obicitur pro Camerario: omnis denominatio & prædicatio formalis de inesse, qualis est esse cognitum, esse prædicatū, esse subiectū, supponit in subiecto, quod denominatur, effectum formalem formæ denominatæ, sed effectus formalis nihil est aliud, quā forma in subiecto, ergo esse cognitum &c. non est denominatio extrinseca sed intrinseca, & consequenter dicit ens rationis.

Respondeo negando minorem, effectus enim formalis significatus per nomen concretum potest esse aliquādo forma in subiecto, & potest esse aliquando forma ad subiectum terminata, & sic est in huiusmodi concretis.

31. *Obicitur secundo* pro eodem: esse cognitum est concretum aliquod, sed omne concretum dicit formam & subiectum habens formam, nō autem subiectum & formam ad illud terminatam, ut inductione patet, ergo esse cognitum non est denominatio extrinseca.

Respondeo negando minorem, pro secunda parte, nec sane vlla de ea re fieri potest inductio ad propositū, nisi petendo principium, hoc est supponendo illud quod est in controuersia, nempe esse cognitum, non dicere subiectum & formam ad ipsum terminatam.

32. *Obicitur tertio*: scibile & cognoscibile sunt relatiua ex Philosopho 5. met. text. 10. eo quod sciētia & cognitio referantur ad ipsa, ergo esse cognitum & volitū sunt etiā relatiua, & consequenter dicitur formaliter relationem, quæ est intrinseca subiecto, quod dicitur cognitū & volitum: probatur cōsequētia quia est eadem ratio.

Respondeo negando consequentiam cum probatione, quia scibile habet sibi identitatem aptitudinē ad terminandam cognitionē, quæ aptitudo est relatio, & sine illa

aptitudine non posset terminare illam; sed res cognita non debet habere aliquid præter suam entitatem & cognitionem ad se terminatam, vnde non debet dicere relationem sibi intrinsecam.

33. *Obicitur quarto*: quando quis concipit esse cognitum vel concipit illud esse in aliquo, vel in nullo, alicubi vel nullibi: non in nullo aut nullibi ut patet, ergo in aliquo & alicubi, & consequenter in re cognita.

Confirmatur, quia esse cognitum concipitur ad modum accidentis coniuncti suo subiecto, ergo concipitur necessario, ut habens esse in subiecto.

Respondeo: quando quis concipit aliquam rem esse cognitam ab alio, eum concipere re illam quæ cognoscitur esse alicubi, ubi nimirum est, & si sit accidens, esse in alio; si substantia, esse per se; & præterea concipit esse cognitionem in aliquo intellectu ad illam rem terminatam, & nihil aliud præter hoc debet cognoscere. Vnde si esse cognitum formaliter loquendo dicat cognitionem, concedo, quod qui concipit esse cognitum formaliter, concipiat illud esse in aliquo, nempe in intellectu cognoscentis, sed terminatum tamen ad rem, quæ denominatur cognosci: si vero esse cognitum dicat vtrumque, & rem scilicet & cognitionem, qui concipit esse cognitum, concipit illud esse, ubi est & res & cognitio, si concipiat illud vere prout est: nec in hoc est vlla difficultas.

Ad confirmationem Respondeo, negando antecedens; nam qui illud concipit recte, nihil aliud concipit, quam quod cognitio sit terminata ad rem, quæ dicitur cognita, vel quod res illa terminet cognitionem.

QVÆSTIO V.

An ad denominationes extrinsecas sequantur necessario entia rationis.

34. *HÆC quæstio*, est magis controuersa, præsertim inter Scotistas, quā præcedens, & versatur principaliter circa denominationes extrinsecas, desumptas ab actibus vitalibus, ut à visione, intellectu, imaginatione, volitione, &c. vnde sensus est, an quoties oculus videt parietem, intellectus intelligit hominem, voluntas vult bonum, sequatur aut resultet in pariete, homine, bono, & sic de similibus, aliquis respectus rationis necessario.

Prima sententia est, quod ad omnem denominationem extrinsecam proveniente ab intellectu, sequatur in re sic denominata relatio aliqua rationis, non vero ad alias denominationes extrinsecas. Hanc tenet *Socius 6. Met. q. 18. & Vigerius* de anima rationali §. 2. cum quibus videntur conuenire *Complutenſes hic q. 2. n. 10. dicunt etiam* quod quando intellectus naturam humanam abstractam à singularibus comparat ad illa, resultet in illa natura habitudo quædam seu relatio rationis terminata ad illa singularia.

35. *Secunda sententia* est, quod non solum ad denominationes extrinsecas provenientes ab actibus intellectus, sed etiam ad illas, quæ proveniunt à quacunque potentia vitali percipiente obiectum, seu quomodocunque tendente vitaliter in illud, resultent in illis obiectis relationes quædam rationis, v. g. quando intellectus cognoscit, aut oculus videt, aut voluntas vult aliquod obiectum, dicunt authores, huius sententiæ resultare in obiectis illis, quæ videntur, cognoscuntur, aut amantur, quosdam respectus rationis, à quibus respectus denominantur illa obiecta visa, cognita, amata; vnde vocant illum respectum, qui ad cognitionem resultat obiecto cognito, cognitionem passivam, ad differentiā scilicet cognitionis, quæ est in intellectu, quamque ipsi vocant cognitionem actiuam: similiter vocant respectum, qui sequitur ad visionem actiuam, quæ est in oculo, visionem passivam, & respectum qui sequitur ad volitionem, seu amorem actiuum, qui est in voluntate, volitionem, seu amorem passivum; & eodem modo proportionabiliter discurrunt de obiectis aliarum potentiarum vitalium.

Quod si obiciatur ipsis, respectus illos, qui sequuntur ad alias potentias, præter intellectum, non posse esse entia rationis, quandoquidem non fiant à ratione.

Respon

Respondent facile se non capere ens rationis pro eo solo, quod sit à ratione, sed pro omni illo, quod non est ens reale: vnde cum prædicti respectus resultantes in obiectis potentiarum quarumcumque vitalium, non sint entia realia, erunt entia rationis.

Hanc sententiã hoc modo explicatã tenet *Camerarius* supra, & quidam *Scotistæ* in suis manuscriptis, & late impugnatur *Hurt. d. 19. Met. sect. 2.* suppressis tamen authoribus, qui eam tenent, fortassis quia non inuenit vltos, quorum opera essent suo tempore impressa.

36. *Tertia sententia* maxime communis est, non sequi huiusmodi respectus ad actus vltos vitales, & consequenter esse volitum, cognitum, visum &c. non dicere formaliter respectus rationis, nisi quatenus vellet intellectus considerare in illis aliquam formam intrinsecam, à qua habent illam denominationem, quæ consideratio non necessario habetur, quando obiectum cognoscitur, aut videtur, aut amatur.

Duplex
esse cog-
nitum.

Antequam nostram statuamus sententiam, pro tollenda omni æquivocatione, aduertendū est duplex posse considerari esse cognitum in re, quæ cognoscitur; vnum, cuius ratio formalis habetur ab ipsamet cognitione, siue actiua, quæ est in intellectu cognoscēte, siue passiva, quæ resultat in obiecto, quod cognoscitur, & potest vocari esse cognitū reduplicatiue, hoc est esse affectū cognitione, sicut esse album est esse affectū albedine. Alterū esse cognitum est esse intentionale, quod habet res, quæ cognoscitur, secundum quod esse intentionale terminat cognitionem, & hoc esse cognitum vocatur à *Scotistis* esse diminutum, de quo eo agit ipsamet *Scot. 1. d. 30. q. 2. & d. 35. q. 2m.* Differentia autem inter vtrumque esse cognitum, est quod primum constituitur formaliter per ipsamet cognitionem, & quod non cognoscatur per eandem cognitionem. Secundum vero non constituitur formaliter per ipsamet cognitionem, sed cognoscitur per ipsam. Quando ergo querimus an esse cognitum sit ens rationis, nō loquimur de illo esse intentionali, quod habet res, quæ cognoscitur, sed de esse cognito, ut dicit formaliter cognitionem; & verus sensus quæstionis est, an quando cognoscitur res, resultet in re cognita respectus aliquis rationis, à quo respectu denominetur intrinsece & formaliter cognita.

CONCLUSIO I.

Æque
deberet
respectus
rationis
sequi ad
omnes
actus po-
tentiarū
vitalium.

37. *Si sequitur aliquis respectus rationis ad cognitionem alicuius obiecti, sequitur etiam ad quoscunque actus voluntatis & aliarum potentiarum vitalium.* Hæc est communior cōtra primam sententiam, & probatur breuiter, quia est eadem prorsus ratio, nam si non potest obiectum cognosci per cognitionem, quæ est in cognoscēte, quin sequatur in illo aliquis respectus, non poterit etiam obiectum videri aut amari, quin sequatur aliquis respectus in obiecto viso & amato; & si respectus sequens ad cognitionem in obiecto cognito sit rationis, similiter respectus sequens in obiecto amato erit respectus rationis. Præterea si potest obiectum amari, aut videri absque resultantia alicuius respectus, poterit etiam obiectum cognosci absque tali resultantia; nec credendum est vllum, qui rem hanc velit leuiter considerare, dubitare posse de hoc.

CONCLUSIO II.

Non se-
quuntur
respectus
rationis
ad actus
vitales.

Quid est
aliquid
sequi
aliud ex
natura
rei.

38. *Non resultat in obiectis perceptis per potentias vitales respectus rationis.* Hæc est conformis *Doxori in 1. d. 35.* vbi ait relationem rationis non posse consequi rem ex natura rei; sed si sequerentur relationes rationis ad actus vitales tendentes in obiecta, consequerentur respectus rationis rem ex natura rei, nam reuera aliquid consequi rem ex natura rei, non est aliud, quam quod consequatur ipsam alio modo, quam per considerationem illius, quod sic sequitur, v. g. quotiescumque aliquid aduenit parietī absque eo quod consideretur aduenire ipsi, illud sequitur ex natura rei, vnde cum isti respectus sequantur ad actus vitales tendentes in obiecta secundum aduersarios, absque eo quod considerentur ab vlla potentia; sequitur quod consequantur obiecta ex natura rei; & consequenter quod non sequantur

omnino; aut si sequantur, quod non sint respectus rationis iuxta principia *Scoti.* Conclusionem præter plures *Scotistas* in manuscriptis quos sequuntur *Merinerus hic quest. 2. Fuentes quæstione 2. Log. difficultate secunda,* tenent communiter recentiores; & speciatim *Hurtadus d. 19. met. sect. 2. Auerſa q. 2. Logica sect. 2. d. 4.* contra aucthores primæ & secundæ sententiæ.

39. *Probatur primò* contra eos, qui licet admittant huiusmodi respectus resultare in obiectis post cognitionem, negant tamen obiecta denominari ab ipsis cognita, sed ab ipsamet cognitione, quæ prior est, per denominationem extrinsecam. Probatur inquam contra hos, quia si obiectum denominetur cognitum denominatione extrinseca per ipsamet cognitionem, ad nihil protinus deseruit iste respectus sequens: nullus enim est vsus, aut effectus eius quam reddere obiectum sic, vel sic cognitum; ergo si non habeat hunc effectum (ut expresse asserunt *Complutenses supra n. 11.* cum non habere) nulla ratione admitti debet necessario resultare, nisi aliquis velit ipsum fingere.

40. *Probatur conclusio secunda* contra eos qui admittunt illos respectus, ut ab iis denominentur obiecta cognita, visa, volita &c. quia etiam si darentur isti respectus, non sufficerent ut obiectum diceretur formaliter cognitum, aut visum &c. ergo non debent poni. Probatur antecedens; quia nullus respectus sufficit, ut intellectus dicatur formaliter intelligens, aut videns, sed ad hoc necessario debet in ipso poni qualitas absoluta, ut conceditur ab omnibus, & videbimus in libris de Anima, ergo nullus respectus debet sufficere, ut obiectum dicatur cognitum.

Confirmatur: cognitio actiua ultra omnem respectum dicit formam absolutam, ergo cognitio passiva etiam si detur, præter omnem respectum debet dicere formam absolutam: sed aduersarij non fatentur aliquid absolutum sequi in obiecto cognito, ergo non sequitur aliquid, quod sit cognitio passiva, & consequenter nihil omnino sequitur.

Quod si dicant sufficere ut absolutum, quod importatur per cognitionem, sit in intellectu. *Contra:* Si sufficit ab hoc ut obiectum vere cognoscatur, quod absolutum, quod principaliter importatur per cognitionem, sit ipsi extrinsecum, & intrinsecum intellectui, ergo sufficit ut respectus omnis, qui importatur per cognitionem, sit extrinsecum, obiecto & consequenter non requiritur vllus respectus, qui sit intrinsecus ipsi.

41. *Probatur tertio* conclusio vniuersaliter contra omnes & simul confirmatur præcedens ratio: Non sunt multiplicanda entia sine necessitate, ut omnes fatentur: sed nō est vlla necessitas istorum respectuum rationis, qui sequerentur ad actus intellectus, & ceterarum potentiarū vitalium, ergo non debent poni. Probatur minor, quia tota necessitas eos ponendi est, ut saluetur denominatio cogniti & voliti, seu ut detur aliqua forma, à qua habeatur formaliter ista denominatio; sed absque illis respectibus datur alia forma, à qua posset provenire, ergo nō est necessitas ponendi istos respectus. Probatur minor, quia ista denominatio potest provenire à cognitione & volitione, quam vocant actiuam; esse enim cognitum & volitum nihil aliud est quam esse aliquid habens ad se cognitionem, & volitionem terminatam: sed certum est quod hoc formalissime habeatur à cognitione, & volitione extrinseca obiecto; imo non posset haberi à cognitione aliqua aut volitione, quæ esset obiecto intrinseca; quia sicut cognitio intrinseca intellectui non terminatur eo ipso ad intellectum, sed ad obiectum; ita etiam cognitio intrinseca subiecta in obiecto non terminaretur ad obiectum, sed ad intellectum, & consequenter non haberetur esse cognitum aut volitum per cognitionem aut volitionem intrinsecam obiecto, quamvis daretur talis cognitio & volitio.

42. *Dices primò,* cognitionem, quæ est in cognoscēte, esse formam actiuam, & propterea eam non posse tribuere denominationem passiuam, qualem habet illud quod cognoscitur.

Sed contra est, quod relatio creaturæ, quæ est forma

Cognitio
passiva si
daretur
deberet
include-
re ali-
quid ab-
solutum.

tam

Forma
vna po-
test tri-
buere
denomi-
nationē
actiuam
& passi-
uam.

passiua, quam esset quicumque respectus resultans in ob-
iecto cognito, quia dat denominationem producti, tri-
buit Deo formaliter denominationem actiuam produ-
centis, vt manifeste asserit *Scot. 1. d. 30. q. 2. num. 12.* ergo
similiter cognitio, quæ tribuit intellectui denominatio-
nem cognoscentis actiue, potest tribuere obiecto deno-
minationem cogniti passiue. *Deinde*, dicere cognitionē,
quæ in intellectu, non tribuere vtramque denominationem
cogniti & cognoscentis, est petere principium, hoc
enim est quod est in quæstione, & quod nos affirmamus.
Et probatur manifeste, quia eam tribuere denominatio-
nem cognoscentis non est aliud, quam eam esse for-
mam, qua mediante percipit intellectus obiectum, &
eam tribuere denominationem cogniti non est aliud
quam esse formam, per quam cognoscitur obiectum: sed
est eadē eam esse formam, per quam percipit intelle-
ctus obiectum, & per quam percipitur obiectum, ergo
tribuit vtramque illam denominationem.

43. *Dices secundò*, quemadmodum similitudo, quæ est
in vno pariete, non denominat alterum parietem simi-
lem, qui est terminus ipsius, sed solum istum parietem,
in quo subiectatur, & propterea ad hoc, vt alter paries
denominetur similis, similitudo altera debet in ipso po-
nī: ita etiam cognitio, quæ est in intellectu, non potest
denominare obiectum cognitum, sed necessario altera
cognitio passiua debet in ipso poni, vt sic denominetur.

Sed contra primò, quia similitudo est forma intrinse-
ce tantum denominans, & non extrinsece, & propterea
non debet dare denominationem, nisi subiecto, in quo
est: sed cognitio est forma extrinsece & intrinsece deno-
minans, & propterea potest dare denominationem in-
trinsecam subiecto suo & extrinsecam termino. *Deinde*:
eadē est ratio propter quam debet poni similitudo in
vtroque pariete intrinsece, & propterea si ponatur in vno,
debet poni in altero, si non repugnet quod ponatur in
vtroque: sed non est eadē ratio ponendi & colligendi
cognitionem in intellectu & in obiecto cognito, quia
intellectus habet virtutem eam producendi, obiectum
verò non habet, & consequenter quamuis ponatur in
intellectu, non tamen debet necessario poni in obiecto.

Rursus, si esset eadē ratio de similitudine ponenda
in vtroque extremo, ac de cognitione ponenda in ob-
iecto & intellectu, non sufficeret ponere respectū in ob-
iecto & cognitionem in intellectu, quæ esset qualitas
absoluta, sed deberet poni qualitas etiam absoluta in
obiecto, quemadmodum ponitur talis in intellectu: sed
ipsimet aduersarij hoc non ponunt, contenti solo respec-
tu: ergo non debent arguere à positione similitudinis
in vtroque extremo ad positionem respectus in obiecto
in casu nostro. *Præterea* si valeret paritas à similitudine
ad hunc respectum, sequeretur quod, quemadmodum,
non potest esse similitudo realis in vno extremo, quin
sit etiam alia realis in altero; ita non posset etiam esse
cognitio realis in intellectu, quin daretur alia forma
realis in obiecto: sed hoc negant aduersarij, ergo non
debent vrgere illam paritatem.

44. *Probatur quartò conclusio*: si aliquis respectus pro-
duceretur in obiecto, quod cognoscitur, esset respectus
realis: sed hoc implicat, vt faterentur aduersarij, quia non
potest fundari respectus realis in Deo, nec in negatio-
nibus, aut priuationibus, aut impossibilitatibus, quæ tamen
de nouo cognoscuntur, ergo vt aliquid de nouo cogno-
scatur non est necessarium, vt fundetur in ipso relatio
vlla. Probatur sequela maioris, quia omnis respectus, qui
producit à parte rei in aliquo per aliquam causam
realem sine fictione, est respectus realis, sed ille respec-
tus produceretur vere à parte rei sine aliqua fictione
ab aliqua causa reali, nimirum ab intellectu, ergo, &c.

Respondent primò, respectum, qui producit realiter,
esse realem, *Contra*: produci realiter non est aliud
quam produci per causam realem absque fictione.

Respondent ergo aliter secundò, omnem rem quæ pro-
ducitur primario à causa reali esse realem, secus vero, si
producat secundario. *Contra*: respectus reales intrin-
seci aduenientes, vt similitudinis, æqualitatis, produ-

cuntur tantū secundario à causa reali, & tamē sunt reales,
ergo quod aliquis respectus vel entitas producat se-
cundario nō impedit quo minus sit realis, si producat à
causa reali absque fictione: & consequenter debet colligi
ex aliquo alio capite, quod iste respectus non sit realis.

45. *Respondent tertio*, colligi quod non sit realis à po-
steriori: ex eo scilicet quod producat in Deo, de nouo,
qui tamen non est capax alicuius nouæ entitatis realis.

Contra primò, quia si Deus sit capax nouæ entitatis
rationis, quæ entitas resultat in ipso à parte rei inde-
pendenter à consideratione intellectus considerantis il-
lum respectum in ipso, non est vlla ratio cur non esset
capax nouæ entitatis realis, quæ perfectior est, nec vide-
tur esse vlla ratio, cur mutabilitas ad formam realem
dedecet ipsum, nō vero ad formam rationis, quæ seque-
tur in ipso absque fictione & consideratione intellectus.

Contra secundò, quia si Deus potest realissime co-
gnosci sine relatione reali de nouo, multo magis potest
sic cognosci sine relatione noua rationis: absurdum
enim videtur quod denominatio realis dependeat à
forma rationis, vt habet *Scotus in 2. dist. 4. nu. 11.* ergo si
cognoscatur à posteriori quod non recipiat relationem
realem nouam, dum cognoscitur, debet colligi similiter
quod non recipiat relationem nouam rationis.

Confirmatur, quia Deus, vt dixi, realiter cognoscitur,
& est realiter cognitus, ergo non est cognitus, per rela-
tionem rationis; & consequenter vel à nulla relatione
habet denominationem cogniti, vel habet eam à rela-
tione reali.

46. *Contra tertio*, ex eo quod relatio cognitionis pas-
siuæ adueniret de nouo Deo, sequeretur quidem quod
non esset relatio realis ex vno capite, quia Deus est in-
capax talis relationis; ex alio verò capite sequeretur
quod esset realis, quia per eam Deus realiter cognosce-
retur, & quia resultaret in Deo ex natura cognitionis
sine vlla fictione aut consideratione ad illam relatio-
nem terminata: vnde sequeretur quod esset realis, &
non esset realis, quod implicat: ergo dicendum est quod
non sequatur in ipso talis relatio dum cognoscitur.

Contra quartò: quamuis ex eo quod Deus, & negatio-
nes, ac impossibilia sint incapacia formarū realium, se-
quatur non resultare in ipsis, dum cognoscuntur, rela-
tiones reales; tamen inde non sequitur quin tales respec-
tus producantur in aliis rebus capacibus formarum
realium, dum cognoscuntur, aut percipiuntur à poten-
tiis vitalibus: ergo saltem in aliis huiusmodi rebus, si
resultent vlli respectus, debet dici quod resultent respec-
tus reales & non rationis. Probatur antecedens, quia
licet quando natura humana vnitur Verbo diuino, non
resultet nec producat in Verbo diuino vnio aliqua
realis, quia Verbum diuinum est incapax talis vnionis
tamen quando vnitur materia formæ, & quodcumque,
aliud finitum alteri finito, resultat in quolibet extremo,
aut producit vnio realis (maxime in sententia Scoti;
& admittentium duplicem vnionem inter materiam &
formam) quia vtrumque extremum tale est capax nouæ
vnionis: ergo quamuis non produceretur respectus no-
uus realis in Deo, aut aliis obiectis incapacibus eius,
dum cognoscuntur; tamen non propterea debet negari
quin producat in aliis obiectis cognitis, quæ sunt
capacia eius.

47. *Respondent quartò* colligi illos respectus resultā-
tes in obiectis cognitis aut perceptis à potentiis vitali-
bus non esse reales, tum quia producantur à potentiis
vitalibus, quæ non sunt natæ producere aliquid reale
in aliquo extrinseco, quia sunt potentiæ immanenter
agentes: tum etiam quia non producantur eo modo,
quo cetera entia realia; cetera enim entia realia produ-
cuntur, vel per actionē ad se immediatē terminatā, vel
pullulant ratione alicuius formæ repertæ in ipsomet
subiecto, in quo sunt; hi autem respectus non produ-
cuntur per actionem ad se immediatē terminatā, nec
pullulant in obiectis ratione formæ repertæ in potentiis
percipientibus, aut tendentibus in obiecta,

Denomi-
natio
realis
non de-
bet per
se depen-
dere à
forma
rationis.

Cogni-
tio pas-
siua resul-
tans in
Deo ef-
fer ratio-
nis & nō
esset.

Quamuis
in Deo
cognito
non re-
sultaret
forma
realis,
resulta-
ret tan-
tē in aliis
capaci-
bus talis
formæ.

D

Contra

Ex diuerso modo produciendi non sequitur quin relatio cognitiōis passiue sit realis.

Contra primò, quia sicut hi respectus sunt diuersæ rationis ab aliis entibus realibus, ita possent habere diuersum modum producendi ab ipsis, & tamen non propterea de finerent esse realia, ergo ex diuerso modo producendi à cæteris entibus realibus, non sequitur quod non sint entia realia.

Confirmatur, quia relationes intrinsece aduenientes non producuntur eo modo, quo cætera entia realia, & tamen non propterea potest dici quod non sint entia realia, ergo quamuis relationes resultantes in obiectis non producantur eodem modo, quo cætera entia realia, non propterea debet dici quod non sint entia realia.

Contra secundò, quia producuntur eodem modo generico, quo cætera entia realia, quia producuntur alio modo quam per fictionem aut considerationem intellectus, aut alterius potentie percipientis illa: sed hoc sufficit ad hoc quod quantum ad modum producendi æque dicantur realia ac cætera entia.

Quod producatur esse cognitū à potentia vitali non impedit realitatem.

48. *Cōtra terriò*, quia quod producantur à potentia vitali, aut quod resultent ad formā extrinsecam suo subiecto, non facit quod non sint realia: non primum, quia si potentia vitalis potest aliquid producere in obiecto reali distincto, & capaci entis realis, & hoc sine fictione aut consideratione rei productæ, non est vlla ratio, unde dicitur quod nō possit producere aliquid reale in illo, unde vel debet negari quod possit producere aliquid realiter, vel debet cōcedi, quod possit producere aliquid reale, & cōsequenter debet dici quod nō sit potentia ita immanēter agens, ut nō possit aliquid producere in aliquo extrinseco, saltē secundario. Non etiā secundū, quia nulla prorsus est ratio cur respectus sequens in aliquo subiecto reali præsertim capaci entitatis realis, ad positionē formæ extrinsecæ inexistentis alicui alteri distincto, modo sequatur sine fictione aut consideratione sui, nō sit realis, tam bene, quā respectus sequens ad formam intrinsecā, v. g. non est vlla ratio cur respectus sequens in pariete ad positionē visionis in oculo non sit realis tam bene, quam respectus sequens in eodē pariete ad positionem albedinis in ipso; quid enim facit ad propositum, quod forma, ad quam sequitur, sit extrinseca aut intrinseca?

Confirmatur, quia dependētia ab extrinseca forma nō potest impedire illam realitatem, nam ipsa relatio similitudinis non resultat in albo absque dependētia ab albedine extrinseca alterius albi, & tamē illa relatio est realis.

Impugnatur specialiter Camerarius

49. *Per hoc patet male probari à Camerario* quod respectus sequentes ad actus vitales non sint reales, quia scilicet etsi sint extra animam, tamen non sunt realiter extra animam, & ideo non sunt realiter, quia producuntur à causa, quæ non habet virtutem productiuam entis realis. Nam, ut iam dixi, si operationes illæ vitales habent virtutē producendi aliquid non fictum, profecto nihil impedit quominus dicantur habere virtutem productiuam alicuius entis realis: nec *Camerarius*, aut alius poterit facile oppositum ostendere, quamuis dicat id facile posse ostendi; quod tamen mirum est ipsummet non fecisse, cum tota doctrina ipsius ab eo dependeat.

Confirmatur, cōtra ipsum specialiter: ipse dicit occasione dari nobis colligēdi quod ad actus vitales sequantur aliqui respectus ex natura rei, quia videmus agētia naturalia producere proprietates naturales in subiectis distinctis: sed illæ proprietates sūt entia realia: ergo potius deberet colligi quod illi respectus essēt reales quā rationis.

Dices cum ipso, non debere nos iudicare quod sint reales, quia non animaduertimus illas afficere illas res realiter. *Contra* si aduertimus illas afficere subiecta vllō modo absque fictione, eo ipso aduertimus illas afficere illa realiter. Deinde si non aduertamus illas afficere subiecta realiter, sane non aduertimus illas ea afficere vllō modo, neque ex eo quod videamus aliquas causas naturales producere aliquid in patientibus & subiectis à se distinctis, habemus sufficientem occasionem iudicandi quod operationes vitales producant aliquid in obiectis suis: quæ enim necessitas est quod, si talis facultas sit in aliis entibus, debeat etiam esse in his actibus?

50. *Respondentur quinto*, optime colligi quod respectus

sequens in obiecto cognito ad cognitionē non sit realis, quia subiectatur in re cognita, non secundum esse reale ipsius, sed secundum esse intentionale, quod esse intentionale non est esse reale sed rationis aut diminutum, ut patet ex eo quod possit haberi istud esse intentionale, destructa re intellecta aut nullo modo producta quoad esse realis existentia. Hoc mihi videtur potissimum fundamentū, quo mediante possit ostendi quod respectus subiectatus in re cognita non sit realis.

Contra tamen primò, quia licet respectus resultantes in rebus cognitis abstractiue propter rationem iam dictam non possint esse reales, quia subiectarentur in re secundum esse intentionale, quod esse non est reale, non tamen inde sequitur, quin respectus resultantes in rebus intuitiue cognitis, & perceptis à sensibus externis sint reales, quia illi respectus subiectantur in re secundum esse proprium reale eius, & non secundum esse intentionale: sed hoc sufficit nobis, tum quia ex aduersariis plurimi dicunt, ad operationes potentiarum omnium vitalium sequi respectus rationis & non reales; tum quia sic argumentari possumus: obiecta cognitionum intuitiuarum & potentiarum externarum percipiuntur absque vllō respectu vel reali vel rationis, ergo & obiecta cognita cognitione abstractiua sic cognoscuntur absque tali respectu, & consequenter vera est conclusio nostra vniuersaliter. Probatur antecedens; quia, si esset aliquis respectus productus in illis obiectis, esset respectus realis, quia non potest ostendi propter discursum hucusque factum, cur non esset realis: sed ipsimet aduersarii negant resultare in illis respectum realem, ergo nullus respectus resultat in ipsis, & consequenter illa percipiuntur absque vllō respectu vel reali vel rationis.

51. *Contra secundò*, quia licet res secundum esse intentionale non habeat realitatem sufficientē ad exercendas operationes suas physicas, tamē habet realitatem sufficientem ad hoc ut distinguatur cōtra ens rationis stricte acceptum, cui scilicet repugnat realis existentia, quādoquidem res illa, quæ habet illud esse intentionale, possit existere realiter à parte rei: sed non est vlla ratio, cur illa realitas non sufficiat ipsi ad fundandum relationē realem, si possit recipere vllam relationem absque fictione intellectus, ergo ratio assignata in responsione non est sufficiens ad ostendendum quod relatio subiectata in re cognita, etiam abstractiue, non sit realis. Adde fortassis illud esse intentionale, quod habet res cognita abstractiue, non esse aliud quam esse speciei improliæ obiectiue representans rem intellectam: quod si hoc est verum, sequitur à fortiori relationem resultantem in illo esse intentionali posse esse realissimam, sicut & illa species impressa est ens reale & realiter existens extra causas.

52. *Probatur quinto conclusio*, & simul confirmatur præcedens probatio: si quis diceret relationē similitudinis inter duos parietes simul existentes esse relationē rationis, non posset cōvinci in aduersariorum sententia, posset autē in nostra; ergo cum sit absurdū, quod illa relatio similitudinis (si detur, de quo aliàs) non sit realis, potius est amplectēda nostra sententia quā aduersa. Probatur sequela, quia nō posset impugnari, qui ita diceret, nisi per hoc, quod illa similitudo sit in subiecto reali, & terminata ad terminū reale, sequaturque ex natura rei absque fictione aut consideratione vllius potentie cōsiderantis ipsam esse: sed hoc principium impugnandi secundum aduersarios non sufficeret, quandoquidem ipsi admittant respectum subiectatum in pariete reali, & terminatum ad oculum reale videntē, & resultantem absque vlla fictione aut cōsideratione potentie vllius ad ipsum terminatum, non esse realem sed rationis. In nostra autem sententia, qui asserimus huiusmodi respectū, si daretur in obiecto viso, esse realem, valeret, illud principium: ergo qui diceret similitudinem esse relationem rationis posset impugnari in nostra sententia, non vero in aduersa.

53. *Dices*, secundum aduersarios posse impugnari id dicentem ex eo, quod illa similitudo produceretur independentē à cōsideratione aut operatione potentie vitalis: entia autem rationis non possunt sic produci.

Contra:

Reiicitur secundò.

Esse intentionale sufficit ad fundandum respectū realem.

Quid est esse intentionale rei abstractiue cognitæ.

Cur similitudo nō sit ens rationis.

Contra: produci per considerationem aut operationem potest vitalis, non facit ut aliquid sit ens rationis, nisi consideratio tendat in ipsum tanquam in obiectum, aut nisi in illo in quod sic tendit & non habeat aliud esse quam in consideratione, ut manifeste patet ex eo quod habitus intellectuales producantur per considerationem.

Contra secundò: si respectus productus per potentias vitales sit rationis & non realis, quando producit ab illis absque fictione aut consideratione ipsiusmet, cur respectus similitudinis productus à pariete in se, mediante albedine, non esset rationis? aut si respectus similitudinis sit realis, cur respectus ille productus à potentiis vitalibus non est realis, præsertim cum respectus ille similitudinis habeat dependentiam ab extrinseco, nimirum à termino, non minus quam respectus productus in pariete viso habeat dependentiam ab extrinseca visione.

Dices denique, posse convinci sic opinantem auctoritate Aristotelis, qui ad respectum realem solum exigit extrema realia cum ratione fundandi reali inexistente ipsis extremis. *Contra* quia quid si negaretur auctoritas Aristotelis in hoc sicut in multis aliis: deberet certe adduci ratio, qualem non habent aduersarij.

Contra secundò quia illa sententia Aristotelis fundatur in hoc, quod tales respectus non producantur per fictionem, nec considerationem sui; unde si concederetur aliquid productum sine fictione aut consideratione sui, esse posse quid rationis, ut concedunt aduersarij, sententia Aristotelis careret fundamento, quod non est curantibus eius auctoritatem admittendum.

Solutio obiectionum.

54. Ut solvantur obiectiones, quæ adduci possent contra prædicta ex auctoritate Scoti, qui variis locis vocat esse volitum & cognitum entia rationis, advertendum est ipsum duobus modis posse explicari; uno modo quod non loquatur de esse volito aut cognito reduplicative, quasi vellet ipsam volitionem aut cognitionem, quam dicunt formaliter res volitæ & cognitæ reduplicative loquendo, hoc est, ut afficiuntur volitione aut cognitione, esse entia rationis, sed quod loquatur potius de esse intentionali, quod habent res, quæ cognoscuntur abstractivè, quod esse intentionale est esse rationis late acceptum, & potest vocari esse cognitum specificativè loquendo ad differentiam esse cogniti reduplicative loquendo. Hoc modo explicant ipsum *Merinerus*, & sine dubio *Scotus* sæpe loquitur de hoc esse cognito, nec facit villo modo contra nostram conclusionem.

Alio modo potest intelligi *Scotus* loqui de esse cognito, & volito etiam reduplicative loquendo ut dicit, scilicet ipsamet cognitionem & volitionem, non tamen ita ut velit illam cognitionem & volitionem, à qua habent esse cognita & volita à parte rei, esse ens rationis, aut à parte rei resultare respectum aliquem rationis in illis obiectis ad positionem ipsiusmet cognitionis & volitionis; sed quod velit illud esse cognitum & volitum esse ens rationis, non propterea habet esse à parte rei, sed propterea solet intelligi communiter ista denominatio cogniti aut voliti, nimirum ut proveniens à forma intrinseca: nam certum est quod esse volitum hoc modo, & cognitum, & visum, sit ens rationis; nec hoc negamus in conclusione nostra. An autem possit considerari esse volitum ab intellectu alio modo quam hoc modo, est controuersia inter *Suarem* & *Vasquezem*, hic enim asserit non posse illas denominationes alio modo concipi; ille dicit posse, & hoc mihi longe probabilius est; cum enim cognoscimus parietem denominari visum & cognitum per denominationem extrinsecam, desumptam à cognitione & visione, aut per hoc quod præcise terminent illa visionem, profecto non intelliguntur denominari à forma aliqua intrinseca, alias intelligerentur simul denominari intrinsece & extrinsece, quod est absurdum.

55. Itaque si obijciatur quod *Scotus* vocet esset cognitum & volitum entia rationis, & consequenter quod falsa sit nostra conclusio, aut contra *Scotum*. *Responderi potest* in forma distinguendo antecedens, vel iuxta primam explicationem hoc modo vocat esse cognitum & volitum spe-

cificatiue, hoc est illud esse quod habent res cognitæ & volitæ in intellectu & voluntate, entia rationis, trāscari; vocat esse cognitum & volitum formaliter & reduplicative, propterea dicunt cognitionem & volitionem siue actiuam siue passiuā, à qua denominatur formaliter cognitæ & volitæ, entia rationis, nego antecedens ac consequentiā. Vel iuxta secundam explicationem hoc modo vocat esse cognitum & volitum à parte rei, nego antecedens; propterea solent sæpe cognosci per modum denominationum intrinsecarum, concedo antecedens, & nego consequentiā.

Possent etiam explicari alio modo dicendo quod vocet esse cognitum & volitum entia rationis, non quod talia sint formaliter, sed quod talia sint fundamētaliter, quatenus scilicet præbent intellectui fundamentum exco-gitandi entia rationis formaliter; quæ explicatio non debet videri dura, quandoquidem adhiberi soleat passim in Theologia locutionibus sanctorum Patrum & Conciliorum, & in Philosophia variis locis Philosophi, & speciatim illi dicto ipsius; *Generatio vnius est corruptio alterius*, quod in sensu formali est falsum, & verum in sensu causali, ut suo loco dicitur.

Possent quarto modo explicari *Scotus* & antiqui, nimirum sic, ut cum dicunt obiecta habere esse cognita & volita & visa à respectu rationis, nihil aliud velint quā, quod non sit aliqua forma intrinseca à qua habent tales denominationes præter respectum aliquem rationis, quem potest in ipsis fingere intellectus, quoties habent illas denominationes. Itaque sensus istius modi loquendi non est quod habeant esse cognita & volita realissime à forma reali extrinseca cognitionis, & volitionis, aut quod habeant illam denominationem necessariā à forma intrinseca rationis, sed quod non habeant illam denominationem ab vlla forma intrinseca, nisi à forma rationis, quādo consideratur ab intellectu denominata intrinsece.

56. Potest denique aliter explicari, & fortassis magis de mente ipsius & antiquorum omnium qui loquuntur de entibus rationis, & dicunt Logicam & Grammaticam agere de entibus rationis, & Sacramenta formaliter, & actus liberos & decreta Dei, & signa ad placitum, & esse volita, & cognitæ, & comparatæ, ac similia, dicere respectus rationis: quandoquid enim omnia huiusmodi dicant dependentiam ab aliquo extrinseco, nec habeant esse talia formaliter ab aliqua forma intrinseca, ut commodius de ipsis philosopharentur, fingebat in illis aliquas formas intrinsecas, à quibus haberet illas denominationes, & discurrebat de illis, ac si à tali forma sic denominaretur, & ut sic denominata definirebāt, describeret, & diuidebat illa & supponebant consequenter illas scientias, quæ agerēt de ipsis ut sic, agere de entibus rationis; quia reuera illa forma intrinseca quā fingebat in illis, est ens rationis, quia est ens mere fictum ab intellectu.

Et ne videatur hic modus explicandi durus, qui sane factis accomodatus & facilis mihi videtur, oportet advertere quod hac ipsa arte sæpissime ad explicandas res obscuras utamur simili fictione: quādo enim volumus declarare aliquā rationem formalem vnā, supponimus sæpissime alterā rationem formalem, quæ reuera identificatur illi, non esse coniunctā cum illa, sed omnino separatā, non quod ita sit, sed ut eo supposito facilius percipi possit propria natura istius formalitatis, quā explicare volumus: certum autē est quod illa formalitas considerata ut non coniuncta formaliter cum aliqua formalitate illa, quæ reuera identificatur illi, sit ens rationis; & quod possit dici, quod scientia, quæ ut sic traderetur de illa, sit scientia rationis: sic ad probandū quod æternitas Dei sit distincta rationis formalis ab omnis scientia, supponimus quod etiam si per impossibile Deus non esset æternus, esset tamen omnis scientia, quia etiam si consideraretur ut non existens nisi vnico instanti, suppositis cæteris perfectionibus haberet sufficiens principium omnia sciendi: Deus autem sic consideratus formaliter est ens rationis.

57. Itaque existimo antiquos Doctores propterea dixisse quod esse cognitum, & volitum, & cætera supradicta denominata, essent entia rationis formaliter, nō quod reuera non haberet illas denominationes realiter absque

Tertia
explica-
tio
Scoti.

Quarta
explica-
tio.

Quinta
explica-
tio.

Explica-
tur
Scotus
qua-
tenus vi-
detur di-
cere
quod ef-
fe cog-
nitum &
volitum
sit ens
rationis.

Denomi-
natio
cogniti
potest
cognosci
absque
ente ra-
tionis.

ullo respectu rationis, aut quod villo modo requireretur necessario resultantia entis rationis ad hoc vt haberent istas denominationes, sed quod, vt dixi, claritatis maioris causa supponebant & fingebant concorditer inter se quod haberent illas denominationes à respectibus rationis; & quia illa suppositio erat communiter accepta absolute, absq; limitatione, vel restrictione, vel explanatione vlla, vocabant illa entia rationis, & tanquã de talibus agebant de illis, existimantes quod nemo esset, qui nõ cognosceret, quo sensu id intelligebant. Successu vero temporis, quia reperiebatur in ipsorum libris illa absoluta mentio entium rationis; & non advertebatur quo sensu illud intelligendum esset, plurimi sic intelligebant illos, vt reuera existimaret ad illas denominationes necessario requiristos respectus rationis, quod tamen & in re falsum est, & præter intentum antiquorum Doctorum.

Ratio vero hoc modo explicandi Scoti & Doctores antiquos delumenda est ex principiis nostræ conclusionis; quod si cui hæc explanationes non placuerint, soluat nostra fundamenta, & teneat oppositum conclusionis; ac intelligat antiquos in ipso rigore quo loquuntur.

58. *Obiicies secundò*: nisi admittantur huiusmodi respectus resultare, dabitur transitus à contradictorio in contradictorium sine aliqua mutatione facta in re; quæ ita transit; sed hoc est impossibile, ergo dantur tales respectus. Probatur maior, quia paries transit de non viso ad esse visum, & de non cognito ad cognitum sine vlla mutatione sui, nisi admittantur tales respectus, neque enim mutatur ad vllam aliam formã quando sic transit.

Respondetur negando minorem, quamvis enim impossibile sit quod res aliqua, præsertim finita ac limitata, possit transire de contradictorio ad contradictorium, aut de vno statu ad alium statum absque aliqua mutatione; non tamen requiritur quod illa mutatio fiat intrinsece in re sic transeunte, sed sufficit quod fiat vel intrinsece in illa, vel in alio aliquo extrinseco. Itaque in proposito, quando paries transit de non viso ad visum, fit mutatio noua in vidente ad visionem terminatam ad parietem, & illa mutatio sufficit, vt paries transeat de non viso ad visum, sine receptione alicuius formæ in seipso.

Potest aliquid transire de contradictorio ad contradictorium absque mutatione intrinseca.

59. *Quod autem* possit esse huiusmodi transitus à contradictorio ad contradictorium sine forma intrinseca à qua formaliter fieret, potest clarissime ostendi, præsertim in principiis nostræ scholæ; quia paries albus transit de nõ terminante relationem similitudinis ad esse terminans illã relationem, quando scilicet de nouo producitur alius paries sine vlla forma noua intrinseca, à qua formaliter denominetur sic transire; quamvis enim recipiat tum aliã similitudinem nouã, non tamen ab illa formaliter habet terminare alteram similitudinem correlatiuã; & in ipso met casu nostro paries, qui iam non terminabat visionem realem oculi, postea terminat illã sine vlla forma, à qua competat ipsi formaliter illam terminare; nam quãuis admitteretur recipere respectum rationis, tamen non haberet ab illo formaliter terminare visionem realem.

Confirmatur responsio, quia non est magis absurdum quod aliquid transeat de vno esse ad aliud esse oppositum, seu de contradictorio ad contradictorium sine forma intrinseca noua, quam quod transeat de non esse realiter tale ad esse realiter tale absque forma intrinseca reali noua; sed paries transit de non esse realiter viso ad esse realiter visum sine forma intrinseca reali secundum aduersarios, ergo potest absolute transire de non esse tali ad esse tale sine forma intrinseca.

60. *Obiicies tertio*: non potest esse denominatio noua absq; forma aliqua noua, à qua proveniat, siue illa forma sit in re denominata, siue extra ipsam, quia denominatio illa noua debet habere aliquam causam, aliã non esset, vt est evidens; sed possent dari denominationes nouæ absque vlla forma noua, nisi admittantur prædicti respectus rationis, ergo necessarii sunt admittendi. Probatur minor primo, quia Deus potest de nouo constitutere Petrum dominum totius mundi, absque productione vllius entitatis realis nouæ, ergo si tum nõ resulset in Petro aut aliquo alio respectus rationis de nouo, dabi-

tur denominatio noua absque vlla forma noua. Probatur secundò eadem minor, quia DEVS potest dimittere Petro penam, quam deberet luere propter peccatum absque productione vllius realis, ita vt Petrus qui ante deberet soluere tantam penam, iam non debeat soluere illam. Item posset absque productione vllius formæ realis efficere, vt gratia habitualis, quæ de facto est deletiua peccati, non sit deletiua peccati, præsertim in sententia Scoti. Item DEVS posset velle producere alium mundum absque vlla forma reali, à qua haberet illam denominationem volentis producere alium mundum; ergo, nisi admittantur respectus rationis, possunt aduenire nouæ denominationes absque formis vllis, à quibus prouenirent.

Respondetur primo, has difficultates esse Theologicas, & quidem difficillimas, & propterea harum solutionem Theologiæ relinquendam.

61. *Respondeo secundò*, eas non solui per entia rationis prædicta, quæ propterea non sunt admittenda propter has difficultates; quamvis alia entia rationis aliquid deberent propter illas: probatur antecedens, quia vt suppono ex aduersariorum doctrina, ens rationis est terminus secundarius potentie, à qua producitur, & nõquam sit quin illa potentia habeat effectum aliquid reale, quem primario producit, & ad quem sequitur secundario ens rationis; ergo vt de nouo producat ens rationis, debet de nouo produci aliquid reale: sed in prædictis exemplis non potest assignari aliquid reale nouum, vt fatentur aduersarii; ergo non potest assignari aliquid rationis nouum: quod si possit assignari aliquid reale, à quo possint prouenire entia rationis noua, tolluntur omnes difficultates illæ quia facile responderemus posse ab illo reali oriri nouam denominationem tam bene, quam nouum ens rationis.

Confirmatur hoc: quia prædictæ denominationes nouæ sũt denominationes reales, vere enim & realiter dimitteretur Petro peccatum; vere & realiter constitueretur dominus vniuersi; vere & realiter gratia deleteret peccatum; ergo non sufficeret ens rationis aliquid ad dandas illas denominationes: ergo deberet aliquid aliud reale assignari; illud autẽ se solo sufficeret sine ente rationis.

62. *Respondeo tertio* distinguendo maiorem: non potest denominatio noua prouenire absque forma noua, quãdo illa denominatio prouenit à causa infinita & illimitata, nego; quando prouenit à causa limitata & finita, concedo: pro quo aduerte, Deum per volitionem suam realem æternam posse velle, vt Petrus esset dominus mundi pro hodierno die, & in tali casu Petrus, qui nõ esset dominus mundi ante hodiernum diem, subito ac veniret hodiernus dies, fieret dominus mundi per denominationem extrinsecã desumptam à volitione diuina, quæ fuit ab æterno. Similiter Deus, sicut voluit per volitionem suam æternam, quod de facto gratia habitualis deleteret peccatum, ita posset velle, vt non deleteret vnquã, & posset etiam velle, vt non deleteret heri, & vt deleteret hodie; vnde gratia de non delente fieret delens per denominationem desumptam à volitione æterna. Similiter posset Deus per eandem suam volitionem æternam ordinare Petrum ad penam hodie, qui non erat ordinatus heri, & Petrus fieret de non ordinato ordinatus per denominationem desumptam ab illa volitione æterna Dei. Denique per eandem volitionem æternam, quã habet de facto potuit velle creare alium mundum, & si hoc voluisset, haberet denominationem id volentis à sua volitione, quæ de facto est, à qua tamen de facto huiusmodi denominationem non habet, quia de facto per eam id non voluit. Itaque quidquid potest creatura per diuersas volitiones, siue simul, siue successiue facere, hoc potest Deus infinitus per vnica volitionem suam infinitam. Hæc solutio melius intelligitur in Theologia.

63. *Obiicies quarto*: Vox homo, quæ ex sua natura non est significatiua naturæ humanæ potius quã equinæ, per hoc quod ordinetur à voluntate humanã ad significandam naturam humanam, habet esse significatiuũ ipsius; sed nihil est, à quo posset habere hanc denominationem,

Ens rationis nequit de nouo produci absque aliquo reali nouo.

Denominatio noua potest prouenire à forma illimitata antiqua.

præter

præter ens rationis resultant ad actum voluntatis ordinantis ipsum; ergo.

Respondeo negando minorem, habet enim illam denominationem ab ipso actu voluntatis ordinantis.

Dices illum actum iam non existere, ergo non potest ista denominatio provenire iam ab eo.

Respondeo retorquendo argumentum: iste actus iam non est, ergo non potest esse ens rationis proveniens ab eo: probatur consequentia, quia ens rationis dependet in esse & conservari ab illo actu.

Quod si dicas illum respectum existere moraliter; nos similiter dicere poterimus, quod actus ille voluntatis, quo instituebatur, existat moraliter; & reuera ita est, nam homines ita apprehendunt illam vocem esse institutam ad significandum ac si de facto existeret illa volitio, quod est moraliter existere illam volitionem.

Respondeo secundo, ad hoc ut vox illa sit semper significativa, sufficere quod aliquando fuerit instituta & ordinata ad hoc: quod non fuerit retractata ab illa significatio. ne. Et quod dico de voce illa, intelligo de cæteris vocibus significativis ex instituto, & de aliis similibus, nec requiritur quod actu existat illa forma, per quam instituebatur vox ad habendam illam significationem.

64. Obiicies quinto: Respectus, quem dicit generatio ad non esse formæ, quæ producitur per ipsam, non est respectus realis, cum eius terminus non sit quid reale, ergo est rationis: probatur consequentia, quia non datur aliquid positum quod non sit ens reale, vel rationis.

Respondeo distinguendo maiorem: non est realis, prout respectus realis opponitur respectui rationis, nego non est realis, prout solum ille respectus dicitur realis, cuius extrema sunt realia, concedo antecedens. Itaque advertendum est esse tria genera respectuum realium, quorum quodlibet opponitur enti rationis: unum est eorum, quorum non solum fundamentum, sed terminus etiam est reale positum, & tales sunt respectus similitudinis, æqualitatis; aliud eorum, quorum fundamentum est positum quid, & reale; sed terminus, licet sit quid reale, non tamen est quid positum & talis est omnis respectus, qui terminatur ad negationes & privationes: tertium denique genus est eorum, quorum fundamentum est quid reale positum actu existens, terminus tamen est quid reale possibile non actu existens, & talis est respectus, quem dicit intellectus cognoscens Antichristum ad ipsum.

Non disputo modo, utrum dentur omnes hi respectus, de hoc enim alias agemus; sed concesso, si dentur absque fictione intellectus, omnes esse reales & nullum rationis: & sane Scotus admittit duo genera relationum expresse, unum eorum, quorum fundamentum, & terminus actualiter existunt, alterum eorum, quorum fundamentum solum existit actualiter.

65. Obiicies sexto. Causalitas finis est respectus, sed non est realis; ergo est rationis: probatur minor, quia finis non est causa realiter, sed tantum metaphorice causans, ut suppono ex Physicis; tum etiam quia finis non causat secundum esse reale, potest enim causare, etiam si non existat, ergo causalitas ipsius non debet esse realis, quia nulla forma fundata in aliquo subiecto potest habere maiorem realitatem, quam suum fundamentum.

Respondeo, si finis habeat causalitatem propriam distinctam a se, & a causalitate cæterarum causarum, quod in Physica examinabimus, concedendo maiorem, & negando minorem; ad cuius probationem dicendum est finem non causare realiter, hoc est secundum existentiam propriam suam realem, bene tamen causare realiter secundum esse intentionale, & hoc est quod intelligitur per causalitatem metaphoricam. Si vero finis non habet causalitatem a se, aut a causalitate aliarum causarum distinctam, negandum est maiorem suppositum, nimirum quod finis habeat causalitatem subiectam in se.

QVÆSTIO VI.

Quenam sint causæ entis rationis.

66. Supponimus dari quatuor genera causarum, causam scilicet finalem, propter quâ res fit, ut ambulatio

habet pro causa sanitatem, quando in ordine ad sanitatem procurandam quis ambulat; causam efficientem, à qua res fit, ut ambulatorio habet pro causa hominem, qui se movet dum ambulat; causam materiale, quæ est vel illa, ex qua res componitur tanquam ex parte perfectibili, ut homo componitur ex corpore, quod propterea est causa materialis ipsius, vel subiectum, in quo recipitur res facta, ut homo est causa materialis ambulationis; causam denique formalem, quæ est altera pars perfectiva, ex qua aliqua res fit, & per quam distinguitur ab aliis rebus, ut homo componitur ex anima, quæ propterea est causa formalis ipsius: quæ autem res, quæ dicitur fieri aut produci, est forma non composita est parte materiali & formali, ut est ambulatio, & calor, & anima rationalis, & huiusmodi, non est necesse ut habeant causam formalem physicam, quamvis semper huiusmodi etiam habeant causam formalem metaphysicam, ut quæ est ultima differentia eorum, qua ab aliis rebus distinguantur: sed de his causis suo proprio loco, secundo Physicorum per se agetur; sufficit proposito huius loci hæc imperfecta cognitio eorum.

Prima sententia est ens rationis habere quidem causam efficientem, sed non habere cæteras causas, & præsertim non habere causam finalem: Ita *Suar. disput. 5. q. 1. Met. sect. 2.*

Secunda sententia negat ens rationis habere causam efficientem: ita *Gabriel 2. d. 1. q. 2. dub. 4. Hieronymus de secundis intentionibus, & Soncinus 6. Met. q. 18.*

Tertia sententia, quæ est communior, est ipsum habere quatuor prædictas causas, cum proportionem ad ens reale. In rei tamen veritate vix potest esse hic alia quæstio quam de nomine, nam quod in re asseritur ab adherentibus enti rationis quatuor causarum genera non potest negari ab aliis, qui concedunt dari vilo modo ens rationis; in quæstione autem de nomine melius est loqui cum multis. Vnde sit.

CONCLUSIO.

67. Ens rationis habet quatuor genera causarum suo modo concurrentium ad ipsius productionem. Hæc est communis cum tertia sententia, & colligi potest ex *Scoto 1. d. 3. q. 9.* Probatur breviter, quia dum intelligitur ab intellectu chymera aliqua v.g. compositum aliquod per se vñ ex homine & equo, illud compositum recipit esse intentionale ab intellectu non minus quam cætera entia, quæ intelliguntur; ergo illa chymera habet pro causa efficiendi intellectum dantem ipsi illud esse intentionale; neque enim aliud intelligimus per causam efficientem entis rationis, quam illud, quod dat ipsi esse intentionale, seu quod cognoscit ipsum. Rursus habet causam finalem, quia intellectus dum intelligit ipsum, habet aliquem finem, & idem est finis effectus ac efficientis; effectus enim productus ab efficiente ordinatur ab ipso ad suum finem, aut saltem ab alia causa applicante efficientem ad productionem effectus.

Præterea habet illa chymera pro causa materiali illam partem, quæ consideratur ab intellectu, tanquam perfectibilis ab alia parte, & pro causa formali alteram partem, quæ consideratur ut perfectiva alterius partis. Quod si ens rationis non sit quid compositum ex partibus huiusmodi, sed forma simplex ficta, seu impossibilis realiter, ut si consideretur cognitio passiva aliqua intrinsece recepta in obiecto cognito, à qua obiectum habet esse cognitum formaliter, illud ens rationis habebit pro causa efficiendi dante ipsi esse intentionale, intellectum pro causa materiali in qua obiectum, in quo consideratur ista cognitio passiva impossibilis; pro causa formali metaphysica, differentiam suam metaphysicam, qua ab aliis entibus distinguitur, & pro finali denique finem causæ efficientis, seu applicantis illam hic & nunc.

68. Obiicitur fundamentum primæ sententiæ: ens rationis, cum non sit quid reale, non potest ex se ordinari ad aliquem finem, nec causari à causis non cognitis quales sunt homo & brutum, ex quibus componitur chymera.

Respondetur ex dictis, quamvis ex se non ordinaretur ad aliquem finem, ordinari tamen ad finem ab efficiente, quod sufficit: & quamvis causæ non cognitæ non possint produ-

Ens rationis habet quatuor genera causarum.

Tria genera respectuum realium.